

POGLED NA MEDIJSKE PRILIKE U CRNOJ GORI

Ilija Despotović

The author deals with current issues in Montenegrin journalism and observes the domain of professional achievements, resources, independence, freedom, syndromes of sensationalism ... both in writing and in electronic media. Touching on questions of journalistic awards, associations of journalists, and political circumstances, the author in particular addresses the role of the relevant Ministry and regulatory bodies.

Opšti tehnološki napredak, posebno u oblasti javnih komunikacija, globalizacija životnih potreba, navika i preokupacija savremenog čovjeka, ali i neki drugi razlozi objektivno stavili su na dnevni red pitanje - šta je danas novinarstvo? Ili - kuda ide žurnalizam, kakva je njegova uloga i naročito kakva mu je budućnost? To su opšti izazovi novinarstva u svijetu. Crnogorsko društvo je, uglavnom, još na rubu tih procesa, pa se naravno te nedoumice i protivrječnosti u novinarstvu kod nas tek naziru. Ipak, „naše“ novinarstvo ima i svoje izazove, specifične probleme. S obzirom na istorijske razloge u dugom periodu, na činjenicu da Crna Gora obilježava tek 140. godišnjicu svog prvog lista - *Crnogorca*, da smo dugo i u pogledu medija bili vrsta kolonije, kao i s obzirom na ideološko-društvene prilike u drugoj polovini 20. vijeka, kada je i u informativnoj djelatnosti uglavnom vladao monolitizam, bilo je očekivano da je

crnogorsko društvo na razmeđu dva vijeka ošetilo „glad“ i za raznovrsnijim medijima. Stoga je s obnovom političko-stranačkog pluralizma došlo i do kvantitativnog uzleta u medijskoj oblasti. Pojavili su se novi listovi, a otvoren je veliki broj radio i televizijskih stanica. Prema nekim podacima, u Crnoj Gori ima desetine elektronskih medija. Čak i u malim opštinama postoji po nekoliko takvih medija. Pojavljuju se i razni informativni portali na internetu.

Ekspanzija medijskih firmi, po svemu sudeći, nije bila izraz samo potrebe da se „utoli glad“ za raznovrsnijim, od uticaja političkih centara moći oslobođenim informacijama nego je to bilo motivisano i komercijalno-profitnim interesima. Mediji su postali vrsta biznisa. Njihova komercijalizacija utiče i na samu suštinu medija. Klasično novinarstvo, shvaćeno kao posredovanje između „davalaca“ i „primalaca“ informacija, polako nestaje. Novinarstvo dobija karakter neke vrste zabave, „političko-informativne estrade“.

Na malom tržištu mediji se guraju

Ovde će samo biti naznačeni neki problemi koji mogu nastati, ili već postoje, u takvoj situaciji. Neki mediji su počeli kao političko-informativni projekat, ali su se pretvorili u poslovni. I današnja medijska situacija u Crnoj Gori dobrim dijelom u znaku je tih činjenica, s jedne strane velikog broja medija, a sa druge činjenice da mnogi od njih nastoje da se održe kao poslovno-profitne firme. Ekonomska kriza je još više izoštrila ta obilježja. Zbog svega toga, mogli bismo reći da je Crna Gora, i kao geografski prostor, a još više kao tržišni poligon, postala tijesna za toliki broj medija. Gotovo da se mediji međusobno „guraju“ na tako malom području. Neke računice govore da takozvani marketinški kolač u Crnoj Gori iznosi svega nekoliko miliona eura. To je podatak iz vremena prije kulminacije finansijske

krize. Dakle, to je ono što, u najboljim tržišnim uslovima objektivno mogu, jednostavno rečeno od reklama, da podijele crnogorski mediji. Imajući u vidu njihov sadašnji broj, svima dakle mogu pripasti gotovo tek mrvice. Tržište će vjerovatno i u ovoj oblasti odigrati ulogu „čistača“ onih koji ne mogu da izdrže utakmicu. Ali, za pretpostaviti je da će osnivači i vlasnici medija učiniti sve da opstanu. Iz tog konteksta, dakle, vrebaju opasnosti profilisanja karaktera i uloge medija.

Mnogobrojnost medija, nema sumnje, ima posljedice i na njihovom profesionalnosti, na stanje novinarstva u Crnoj Gori. Ukratko rečeno, njihov veliki broj stvara situaciju profesionalnog takmičarstva, što nije loše, ali i klimu nelojalne utakmice, pa i neprofesionalizma. Već je, recimo, sasvim lako vidljivo da u jagmi za informacijom, za „novom“, „svježom“ informacijom, za onim „što drugi nemaju“, danas imamo značajnu ponudu takoreći društveno nerelevantnih informacija, uglavnom iz domena politike. Mnogo je informacija tipa „rekao je“, „šednica odgođena“, „šednica počela“, „šednica završena“ i slično. Jedan informativni portal, na primjer, javlja „vijest“ koju „saznaje“, da će direktor Agencije za mala i srednja preduzeća biti direktor novoosnovanog Razvojno-investicionog fonda. Da li je to vijest kad je poznato da je ta agencija ušla u sastav pomenutog fonda? Pa zar i nije očekivano da i njen direktor pređe u novu instituciju? Ali tu „vijest“ su elektronski mediji cio dan objavljivali. Takvih dana, kada na svim medijima slušamo iste, gotovo beznačajne, formalističke, za stvarne interese ljudi nevažne informacije, ima mnogo.

Mediji u nastojanju da budu „ekskluzivni“ nerijetko objavljuju i informacije iz neimenovanih izvora, po modelu „saznaje“, ponekad čak s opaskom „kako nam je nezvanično rečeno,“. I upravo takva „saznanja“ često se akcentuju u krupnim naslovima. U Crnoj Gori, štaviše, stvoren je jedan medijski fenomen. Dnevni list (*Vijesti*) gotovo svakog dana ima takva „saznanja“,

informacije, navodno date samo njemu. I taj list se u neku ruku nametnuo kao svojevrsan izvor informacija, koji koriste drugi mediji tako što se pozivaju na ono što on objavljuje. Ovde se prvo postavlja pitanje - kako je to moguće? Da li je samo jedan medij tako sposoban, „snalažljiv“ da tako upadljivo svakodnevno „saznaje“? Šta je razlog tome? Drugo, uočljivo je da drugi mediji prenose „saznanja“ jednog medija, najčešće i ne pokušavajući da ih bar nekad provjere ili da ih dopune svojim informacijama. Nije rijetko da elektronski mediji, čak i Javni servis, Radio-televizija Crne Gore i u večernjem *Dnevniku*, prenose, na primjer, šta pišu *Vijesti!* U neku ruku, tako se stvara vrsta informativnog monolitizma, odnosno jedan medij se nameće kao jedino obaviješten, pouzdan, kredibilan.

Postavlja se, u vezi s ovim, i pitanje samih „izvora informisanja“, jesu li selektivno otvoreni, odnosno zatvoreni, prema medijima, da li se neki mediji favorizuju, koriste li profesionalne metode u pribavljanju informacija, čak i da li neki mediji imaju svoje insajdere u institucijama odakle „saznaju“ informacije.

Šta je medijska vijest

Medijska konkurencija, trka za informacijama i „po svaku cijenu“, dovodi do još jednog negativnog aspekta - do toga da prostor u medijima često nezasluženo, ili bolje rečeno neadekvatno njihovoj stvarnoj ulozi i značaju, dobijaju i neke marginalne političke stranke, personalno nametljive i pretenciozne nevladine organizacije, pa i sami pojedinci. U Crnoj Gori imamo i slučaj da pojedinac, „istraživač kršenja ljudskih prava“, dakle jedan čovjek, dobija prostor kao da je institucija. Uza sve uvažavanje njegova rada, poštujući njegove ocjene o problematici kojom se bavi ipak postavlja se pitanje - može li pojedinac imati takvu privilegiju da po nekoliko puta nedeljno dobije zapaženi publicitet?

Slično je i sa nekim beznačajnim političkim strankama, medijski agresivnim nevladinim organizacijama ili nekim drugim „izvorima informisanja“. Pojedini mediji učestalo prenose saopštenja političkih stranaka, gotovo ad literam, kao da su njihov bilten, nerijetko po kriterijumu političke bliskosti sa tim strankama. Čudno je, recimo, da u našim medijima prostora ima i za neparlamentarne političke partije. Ako neka stranka nije preskočila izborni census ili je na izborima dobita zanemarljiv broj glasova, nije li to kriterijum za tretman takvih stranaka i u medijima? Drugi mediji, koji sebe označavaju slobodnim, naglašeno daju publicitet samo onim partijama koje se u svom političkom djelovanju rukovode motivom - ne afirmisati ništa što radi vlast, napadati je uvijek, svakom prilikom.

Zanimljivo je da je danas potpuno prestala novinarska priča iz vremena vlasti komunista, kada je glavna tema u profesiji bila - zatvorenost izvora informisanja. O tome danas svi čute. Osim Skupštine Crne Gore, što se tiče politike, sve je zatvoreno. Na sve strane vrve štura saopštenja, pravljena po istom klišeju sa formalističko-protokolarnim floskulama. Bordovi direktora u poslovnim kompanijama i firmama takođe su zatvoreni za javnost. Naravno, i zatvorenost „izvora informisanja“ utiče na potrebu „snalaženja“ medija i novinara. Komunikacija sa novinarima prepuštena je PR službenicima koji najčešće ne mogu ništa da kažu, jer vjerovatno nijesu ni upućeni u relevantne informacije institucija, službi i firmi koje zastupaju.

Evropske floskule u medijima

O jeziku u saopštenjima već da se i ne govori. Posebno u saopštenjima koja se odnose na proces evropskih integracija. Iz Evrope, od briselske birokratije, i naša administracija je pre-

uzela mnoge termine, pojmove, odrednice, metafore, floskule, sintagme, a od nje mediji. Tako prenešena saopštenja, kad dođu do „publike“ kojoj su i namijenjena, često su nerazumljiva. Građani, koji takođe treba da „uđu“ u Evropu, a ne samo Vlada, na taj način i dalje nijesu obaviješteni o suštini evropskih integracija. To je već neko okvalifikovao - jezik Evropske unije je ezopovski. Njega treba „prevoditi“. Šta, recimo, znači kad se saopšti, a mediji prenesu, da je „danas održana šednica stalnog unaprijeđenog dijaloga...“?

Veliki broj medija ne može se izjednačiti sa „medijskim pluralizmom“, kako se često koristi ova sintagma. Suštinski, brojnost nije u dovoljnoj mjeri rezultirala bogatstvom medijske ponude, stvarnim slobodama usklađenim sa formalno političkim pluralizmom. Ta je opaska tek nagovještaj slike stanja na relaciji medijska brojnost - medijski pluralizam. Čitav taj kontekst zaslužuje pomniju analizu svih aspekata i posljedica.

Kad je riječ o Crnoj Gori, odnosno o medijskim prilikama u njoj, konkretno o činjenici da malo tržište limitira broj, razvoj i snagu medija, tu se čini važnim još jedan aspekt takve situacije. Naime, takve prilike otvaraju mogućnost prećeranog uticaja medija sa strane, konkretno iz Srbije, na mnjenje u Crnoj Gori. Naravno, situacija u vezi sa time nije kakva je bila. Prošlo je vrijeme kad su beogradski mediji „vedrili i oblačili“ ovđe kod nas, kad su se u nekim situacijama (takozvana Antibirokratska revolucija) otvoreno ponašali kao logistika političkih projekata iz Srbije prema Crnoj Gori, ali nikako ne treba zanemariti ni današnji uticaj. Dovoljno je samo zahlađenje u oficijelnim međudržavnim odnosima između Podgorice i Beograda, pa da beogradski mediji krenu u hajku na Crnu Goru. Situacija u vezi sa priznavanjem Kosova i uspostavljanjem diplomatskih odnosa sa Kosovom to je najbolje pokazala.

Pink - sindrom

Ali i bez „vanrednih situacija“ beogradski mediji, uz rijetke izuzetke, ostaju na pozicijama da je Crna Gora „interesna sfera“ Srbije, naravno u hegemonističkom smislu te riječi. Stoga ostaje stalno otvoreno, aktuelno, pitanje upliva srpskih medija na političko raspoloženje kod nas, ali i na širem planu, uticaja na profilisanje ovdašnjeg identiteta. Već možemo govoriti, recimo, o vrsti „pinkovizacije“ medijskog prostora u Crnoj Gori, o „grandovizaciji“ takozvane masovne kulture, imajući u vidu program jedne televizije iz Srbije, koja i u Crnoj Gori ima frekvenciju.

Država bi i zbog toga morala imati strategiju očuvanja optimalnog medijskog pluralizma u Crnoj Gori, ekonomske održivosti domaćih uticajnih medija.

O svim ovim pitanjima, kao i o stanju profesije u cjelini, trebalo bi se mnogo više raspravljati, u samim medijskim redakcijama, u novinarskim udruženjima, na tribinama. Nažalost, toga gotovo nema. Nema debata o novinarstvu, o konkretnom radu, o profesionalizmu, etici, prije svega u redakcijama, ali ni na drugim adresama koje su formalno vezane za novinarstvo.

Redakcijski sastanci su u medijima, izgleda, zaboravljeni. Pod izgovorom „prošlo je vrijeme samoupravljanja“, urednici i novinari ne njeguju praksu malih debata, bar povremeno, o tome šta se piše, kako se piše, kako se društvena stvarnost „transponuje“ u medije, kako da mediji „posreduju“ između „izvora informisanja“ i „publike“, šta su realni interesi građana, kako „služiti“ opštem interesu.

Postoji i takozvano Novinarsko samoregulatorno tijelo, mada se ono bavi više nekim često sporednim prigovorima ili još češće onim što sami članovi tog tijela registruju kao prekršaj novinarske etike. Udruženja novinara nemaju ni običaj da se udubljaju u pitanja profesionalnih standarda. Institut za medije,

štaviše, nezasluženo nosi tako zvučno i zahtjevno ime, a da ni sam ne otvara debatu o novinarstvu. Ovđe, naravno, nije riječ o osuđivanju bilo koga nego samo o konstatovanju stanja.

Novinarstvo je danas, svi su izgledi, gotovo sasvim „deregulisana“ djelatnost. U principu, to je pozitivno, prihvatljivo, u duhu je savremenih stremljenja „deregulaciji“ uopšte. Ipak, da li se tako „stečena“, „osvojena“ sloboda pretvara u suprotnost, koliko utiče na stanje (ne)profesionalizma, na novinarsku etiku? Kad bi samoregulacija u novinarstvu zaista bila afirmisana, svakako ne bi bilo potrebe za „regulacijom“ izvana. Međutim, još smo daleko od toga.

Nezavisnost medija?

U tom kontekstu ni oznake koje neki mediji sebi daju, kao „nezavisni“ ili „slobodni“ nijesu verifikovane na širem planu, ni profesionalno, ni društveno. Prije bi se moglo govoriti o „samoproglashenoj nezavisnosti“ pojedinih medija. Apsolutno su u pravu oni koji insistiraju na tome da takve medije pravilno treba označavati kao privatne. U najmanju ruku, sa pojmovima nezavisnosti i slobode u medijima ili medija približno je isto kao i sa pojmovima „desnog“ i „lijevog“. I jedni i drugi su dosta raste-gljivi, relativni. I „nezavisnost“ i „sloboda“, kao i „desnica“ i „ljeвица“, u velikoj mjeri nose obilježja konkretnog društvenog i političkog, konteksta.

Kad je riječ o medijima, u Crnoj Gori posebno, upravo s obzirom na tržišne prilike o kojima je već bilo riječi, teško je govoriti o ekonomskoj nezavisnosti, bilo kog medija. Nijedan medij ne može da opstaje samo od puke komercijale, od svoje publike. Javnost je, štaviše, uskraćena za obaviještenost o vlasništvu u medijima, ili nad medijima. Nije li već u toj činjenici elemenat sumnje u nezavisnost medija koji sebe tako predstavljaju? Takođe, nezavisnost se mora objektivno posmatrati i iz

ugla nezavisnosti novinara u „nezavisnim“ medijima, treba voditi računa o njihovoj stvarnoj slobodi da, nezavisno od svojih gazda, od vlasnika i suvlasnika medija, pišu po mjeri žurnalističke profesije, a ne gazdinski motivisane profitabilnosti.

Da li, recimo, u „nezavisnim“ medijima, u svim medijima, ima novinarskih sindikata? Ne, ili su tek dekor za spoljni svijet. Dakle, i u tom kontekstu mora se posmatrati „nezavisnost“ medija, profesionalizam, sloboda u medijima. Zar nije logično pitanje - može li „slobodna informacija“ izlaziti iz medija koji, u cjelini, po svom statusu, unutrašnjim odnosima, po atmosferi koja se u njima njeguje nijesu slobodni u punom smislu riječi. Uostalom, i mediji su „zarobljenici“ profita, tržišnih pravila, što njihovu slobodu čini protivurječnom.

Novinarstvo je kod nas, međutim, obilježeno političkim odnosima (i podjelama) u crnogorskom društvu. Na osnovu toga su dobrim dijelom, a u nekim slučajevima i sasvim jasno, profilisani pojedinačni mediji. I cehovsko povezivanje novinara nosi politička obilježja. Čak i novinarske nagrade, posebno u jednom novinarskom udruženju, politički su obojene. U svemu tome ima i uskointeresnih, grupaško-lobističkih elemenata i sprega, ali je ipak glavno vezivno tkivo udruživanja novinara u nekoliko cehovskih društava politička bliskost njihovih članova. Svakako na osnovu te bliskosti svako udruženje, ili većina njegovih članova, oblikuje i „profesionalne standarde“, u skladu sa političkim stavovima koje slijede.

Provladini mediji loše služe

U Crnoj Gori postoji izvjesna podjela među medijima na pozicione (provladine) i opozicione, što je praksa i u svijetu, ali ona nije principijelna, nije čvrsta, nije profesionalno konstruktivna. „Provladini“ mediji, najopštije rečeno, vlasti „služe“ na loš način, odnosno više tako što se klone određenih tema, što vlast

„čuvaju“ od postavljanja „ošetljivih pitanja“. Vjerovatno se (s razlogom) čuvaju da ne postanu kao opozicioni mediji koji uglavnom ne nalaze ništa dobro u politici i aktivnosti vlasti, ali bi ipak prema njoj morali izgraditi optimalnu distancu. Na osnovu percepcije „ponašanja“ nekih opozicionih medija, teško se oteti utisku da oni pokazuju znake političkog djelovanja, ne samo sadržinom i načinom prezentacije onog što objavljuju nego i raznim drugim postupcima u javnoj komunikaciji.

U Crnoj Gori u tom pogledu postoji i vrsta „medijske koalicije“. Predstavnici listova *Vijesti* i *Dan* i nedeljnika *Monitor*, bilo da je iz kog od tih medija, učestalo pominju to „trojstvo“, u čemu, po svemu sudeći, nije samo „profesionalna solidarnost“ nego i nešto više. Možda ih je zbližilo to što su upravo oni često kažnjavani sudskim presudama, što bi se u neku ruku moglo i prihvatiti. Međutim, njihovi vlasnici i urednici organizuju zajedničke okrugle stolove o medijsko-političkim pitanjima, pa su i njihova reagovanja povodom nekih situacija bila upadljivo sinhronizovana, sa bliskim ocjenama. I njihovi komentari imaju dosta dodirnih tačaka.

Simptomatično je, na primjer, da se u listu *Vijesti*, u rubrici *Forum*, oglašava relativno uska grupa istomišljenika. Frekvencija pojavljivanja istih imena toliko je upadljiva da to liči na metode političkog djelovanja. Kad je riječ o otvorenosti medija prema takvom vidu saradnje, ne može se izbjeći da se ne pome- ne i list *Pobjeda*. U nastojanju da se profesionalizuje taj list, čini se, ponekad oponaša druge medije. Tako i *Pobjedina* rubrika *Iz prve ruke* pomalo liči na *Forum* u *Vijestima*. Kao najstariji list *Pobjeda* je, ako se tako može reći, dužna da bude prva i u profesionalizmu, da „izvori informisanja“ hrle prema njoj, da bude originalna. Tu imamo, reklo bi se, i jedan apsurd. *Pobjedu* bije glas da je „prorokimska“, a ona i dalje nije najobavješteniji list. Izgleda, i predstavnici vlasti prije daju izjave i povjerljive informacije drugima, a ne „svom“ mediju! Šta je u pitanju, zašto?

Neki od opozicionih medija, pak, kritiku vlasti suviše person-

alizuju, usmjeravaju je na pojedince, na jednog ili tek dvojicu predstavnika vlasti.

Entitetski sindrom

Drugi iz te grupacije sopstvenu uređivačku politiku profilisu na negativnom odnosu prema državi, na nepriznavanju nezavisne Crne Gore. Štaviše, kad je riječ o medijskoj sceni u Crnoj Gori, ponekad se nameće utisak da ovdje vlada „entitetski sindrom“ iz Bosne i Hercegovine. Doduše, elemenata tog sindroma ima i u političkoj praksi u Crnoj Gori. Šta je nego „entitetski sindrom“ nepoštovanje, neprihvatanje državne zastave i državne himne u nekim crnogorskim opštinama. Neki mediji slijede takav odnos. Crna Gora je zaista i u tom pogledu specifična na eksjugoslovenskom području. Osim u Bosni i Hercegovini, zbog njene entitetske (kon)federalizacije, đe i mediji, osobito neki, nose taj politički pečat, ni u jednoj državi nastaloj od bivših jugoslovenskih republika, izuzimajući Crnu Goru, mediji nijesu podijeljeni u vezi sa bitnim „nacionalnim“ i „državnim pitanjima“.

U Srbiji i Hrvatskoj, na primjer, uza sve unutrašnje političke konflikte i podjele, pa i bez obzira na različite uređivačke politike, među medijima vlada takoreći konsenzus o glavnim državnim i „nacionalnim“ pitanjima, recimo o Kosovu i NATO-u. Ili - kad je u pitanju odnos prema suverenoj Crnoj Gori, tu je, čini se, „saglasnost“ i među medijima gotovo apsolutna. Crnogorski mediji imaju bitno različit odnos i u odnosu na državu. List *Dan*, na primjer, ne slučajno, ima rubrike, posebne stranice za Srbiju i Republiku Srpsku. Suštinski, to je pokušaj da se održi, makar virtuelno, vrsta „jedinstvene srpske zemlje“. Svakako, ovdje ima još i političkih stranaka koje se nijesu pomirile sa nezavisnom Crnom Gorom, a neki mediji se ponašaju kao njihov (neslužbeni) organ.

Postavlja se pitanje, iako je to među novinarima gotovo skardna tema, da je linija razgraničenja, ili dodira, profesionalizma u medijima i „patriotizma“, shvaćenog bar kao minimum poštovanja države, njenih simbola i institucionalnih odrednica. Ili, ako je patriotizam nepopularan, bar minimuma konsenzusa o nekoliko bitnih stvari u vezi sa državom - da je samostalna Crna Gora činjenica, da je međunarodno priznata i da to treba poštovati, da treba prihvatiti njene osnovne institucije i državne simbole. List *Dan*, upadljivo, s intonacijom zloradosti, „prati“ aktivnosti vlasti, osporavajući njene odluke. U tom tretmanu ima i cinizma i ironije. Čak i „suverenistički“ mediji često sa kritike vlasti, njenih konkretnih poteza i odluka skliznu u opštu negaciju. Ponekad se stoga učini da bi i samu državu preboljeli samo kad bi bila smijenjena „mafijaška vlast“.

Razumije se, mediji ne moraju, i ne treba, da rade ništa drugo nego da se ponašaju profesionalno, da služe interesima opšte javnosti, što je osnovni postulat novinarstva. Pominjanje „patriotizma“ u priči o novinarstvu samo je uslovno. Smisao je da se ukaže na potrebu senzibiliteta (i medija) prema tek obnovljenoj crnogorskoj državi. To nikako, i nipošto, ne znači da vlast treba štedeti opravdane, principijelne kritike, ali nije dobro, nije „patriotski“ kad ta kritika prelazi u animozitet i prema državi, bilo zato što je neko protiv samostalne države, bilo stoga što tu državu vodi određena vlast. Nije dobro, nije profesionalno, nije „patriotski“ ako netrpeljivost ili mržnja prema Milu Đukanoviću zasljepljuje medijske krugove, pa se i oni priklanjaju političkim floskulama o „privatnoj državi“, o „dvoru“ i „dvorjanima“, čime na određeni način dovode u pitanje i kredibilitet ostvarene suverenosti države. Kako kritikovati „Mila“, razumije se, kad za to ima razloga, a „čuvati“ državu?

Zašto je Javni servis na meti

Ovđe se nameće konkretno pitanje - status i uloga Radio-televizije Crne Gore. U pomenutom kontekstu često se, u pežorativnom smislu, taj medij označava kao „javni servis“. Konceptualno, RTVCG jeste, ili bi trebalo da bude, javni servis. Neke političke partije, pa i mediji, međutim idu toliko daleko u kritici „javnog servisa“ da to više nije izraz dobre namjere da RTVCG to zaista postane, nego izgleda kao njeno negiranje. Da li RTVCG objektivno može tako brzo, tako lako postati „javni servis“? Usudio bih se postaviti i pitanje - da li i treba da Radio-televizija Crne Gore bude „javni servis“, u smislu zahtjeva koje ponekad čujemo?

Evo zašto se postavlja takvo pitanje. Radio-televizija Crne Gore je relativno mlada medijska kuća. Ona je koliko do juče bila u izvjesnoj podređenosti u sistemu bivše Jugoslovenske radio-televizije, kao što je manje-više bio slučaj sa većinom crnogorskih institucija, pa i sa samom Crnom Gorom. Tek je decenija, decenija i po, recimo, otkad RTVCG ima sopstveni cjelodnevni program. Kad je pokrenula Jutarnji program, bilo je, štaviše, otvorenog osporavanja tog poteza - šta će nam to? Ili koliko je samo napada pretrpio *Kalendar*, koji je RTVCG počela da emituje, takođe ne tako davno. Bilo je, maltene, sprdanja, politički motivisanog, pa i anticrnogorski obojenog, na račun događaja koji su evocirani u toj emisiji. To je pratilo osnivanje svih poslijeratnih institucija u Crnoj Gori. Nama ništa ne treba kad sve imamo u Beogradu!

Dakle, da ne ulazimo u širu elaboraciju, Radio-televizija Crne Gore tek je počela da „odrađuje“ nešto što je uloga „državne“, „nacionalne“ institucije te vrste. Eto, taj *Kalendar* je, na neki način, odigrao predreferendumsku misiju, a da ne govorimo o cjelokupnom programu RTVCG. Moglo bi se reći da su zahtje-

vi za ulogu „javnog servisa“, pogotovu kako to neki traže došli „prerano“, bez obzira na pozivanje na „evropske standarde“. U demokratskim evropskim državama ili tamo đe se državno pitanje ne postavlja kao kod nas, državne radio-televizije su objektivno izašle iz okvira da se „bore“, da „štite“ državu kao takvu. One mogu biti „javni servis“. Od nas se traži to isto, a društveni, politički kontekst sasvim je drugačiji.

Naravno, ako „javni servis“ znači potrebu većeg profesionalizma, veće distance od vladajućih partija, to nije sporno. Ali neka zagovaranja „javnog servisa“ ponekad asociiraju na želje, pokušaje da se Radio-televizija Crne Gore „denacionalizuje“, „rascrnogorči“, da u najmanju ruku postane anacionalna. Savjet RTVCG ne smije pokleknuti pred takvim pokušajima. Tu nije riječ o „odbrani“ RTVCG, niti ulazim u sve aspekte, a ima i negativnih stanja u toj kući, već o potrebi očuvanja „generalne linije“ njene „nacionalne“ uloge.

Iz kruga pitanja koja pripadaju tematskom korpusu novinarstva u Crnoj Gori (teško je reći - crnogorskog novinarstva) ukraško bih skicirao još nekoliko opservacija. O stanju novinarstva u Crnoj Gori, recimo, ilustrativno govore karakter i način obilježavanja 23. januara - „Dana novinara Crne Gore“, same novinarske organizacije, novinarske nagrade, uloga pojedinih institucija (Ministarstva kulture, sporta i medija, Instituta za medije, Fakulteta političkih nauka), regrutovanje mladih novinara, profesionalne tendencije u medijima (talk show emisije, odnos prema vlasti ili otvorenost medija prema susjednim zemljama).

Dan novinara - kojih?

Samo obilježavanje 23. januara kao „Dana novinara Crne Gore“ vrlo je ilustrativno za stanje žurnalističke profesije kod nas. Taj dan je obilježen sa prilično nedoumica, pa i kontroverzi. Prije svega, nije izgleda još precizirano da li je to dan novinara

ili novinarstva u Crnoj Gori. A to nije beznačajno. Ako je prvo, to onda podrazumijeva bar minimum profesionalnog jedinstva da bi 23. januar bio „dan novinara“, u smislu jedinstvene, kako se to kaže, medijske zajednice. To, međutim, ne postoji, ni u statusnom, ni u etičkom pogledu, a ni s obzirom na organizaciono-profesionalno povezivanje zapošljenih u medijskim kućama.

Sa tog stanovišta, 23. januar samo je formalno, datumski, jedinstven kao „dan novinara“. Stoga bi bilo adekvatnije da to bude dan novinarstva u Crnoj Gori, što uključuje sve njegove „škole“ i „stilove“. Suštinski, 23. januar kao „Dan novinara“ doživljava se potpuno različito među samim novinarima, sa dijametralno različitom sviješću o istorijskom značaju 23. januara 1871. godine i s izraženijim razlikama u shvatanju značenja tog datuma u našem vremenu. U prvom redu, ovim povodom oglasilo se nekoliko novinarskih udruženja, sa nazivima koji se preklapaju ili se razlikuju samo u redosljedu odrednica u imenu, što već samo po sebi govori o stanju u „medijskoj zajednici“. Glavni akteri ovogodišnjeg obilježavanja 23. januara bili su Društvo crnogorskih novinara (koje je u izvještajima nekih medija kršteno i kao Crnogorsko društvo novinara) i Udruženje novinara Crne Gore. Neki mediji su izvještaje objavili samo o svečanostima jednog udruženja, što već govori o neprofesionalnosti i na sam „dan novinara“. Oni koji su izvještavali o skupovima oba društva, samo su ih nominalno „razdvojili“, bez ikakvih „background“ objašnjenja koja bi širu javnost uputila u razloge i karakter tih podjela.

Građani su ako je to uopšte za njih važno, vjerovatno zbunjeni podacima i izvještajima, pa nijesu mogli dobro ni razabrati kakva je razlika i u karakteru kriterijuma za dodjeljivanje nagrada tim povodom. Profesionalno bi bilo da su izvještači sa skupova tih društava ipak podšetili da su i zapošljeni u medijima podijeljeni u više udruženja. Jer ne piše se i ne govori tako često o medijima i novinarima.

Principi novinarske etike su - bar u Kodeksu - jedni, jedinstveni, a novinari u Crnoj Gori okupljeni su u više udruženja. Nije li to apsurd? Bez šire elaboracije, u pitanju su drugi razlozi podjela, nema sumnje više politički. Matrica opštih dioba u Crnoj Gori preslikana je i u novinarstvu. Naravno, i nagrade dodijeljene tom prilikom nose sva obilježja podjela i različitih političkih oznaka novinarskih udruženja. Simptomatično je za stanje profesionalizma u našim medijima, recimo to što u različitim žirijima za nagrade sede ljudi iz iste medijske kuće, a kriterijumi za nagrade, zapravo motivi za odabir laureata, potpuno su različiti.

Kako je, logika nas upućuje na to pitanje, moguće da iz istog medija jedan novinar dobije nagradu od jednog, a njegov kolega od drugog udruženja? Da li ti mediji imaju jednu uređivačku politiku? Naravno, kad bi se novinari udruživali u razna društva samo na osnovu cehovskih interesa, sindikalističkih motiva, organizacioni pluralizam ne bi bio sporan. Ko nudi bolje uslove, bolju zaštitu na poslu, sigurnija prava, tamo i ideš. Ali u našem slučaju na djelu je uglavnom politički, pa i nacionalno, motivisano svrstavanje novinara, pa samim tim i njihove nagrade i njihove priče o profesiji nose taj pečat. To je posebno jasno izraženo kod Udruženja novinara Crne Gore, nominalno onog istog koje je postojalo dugi niz godina.

Novinarska udruženja su, prije svega, bez valjane evidencije o „članstvu“. Njihovi nazivi više su vrsta političkog slogana oko koga se, amorfno, okupljaju zapošljeni u medijima.

Novinarske nagrade

Kad je riječ o novinarskim nagradama, trebalo bi, prvo, preispitati da li je opravdano, objektivno, glavnu od njih dodjeljivati „za životno djelo“. Šta je životno djelo u novinarstvu? Naravno, ne treba nimalo umanjivati značaj profesije i vrijed-

nost angažmana jednog broja novinara. Ali „životno djelo“ nije su duge godine provedene u novinarstvu. Svjedoci smo da se nerijetko „nagrada za životno djelo“ izjednačava sa radnim vijekom u medijima. U posljednje vrijeme ne mora se, izgleda, ni taj uslov ispuniti. A kvalitet „životnog djela“ postaje manje važan. Uz to ima, van novinarskih udruženja, novinara kojima je novinarstvo, isto tako, „životno djelo“, ali ostaju bez nagrada. Će je tu profesionalizam, principijelnost?

Valjalo bi razmisliti i o samim nazivima „nagrada za životno djelo“. Teško je razumjeti da se jedno novinarsko udruženje, koje nosi naziv Udruženje novinara Crne Gore, koje baštini mnogo toga što nema veze sa djelom i likom Veljka Vlahovića, kiti nagradama sa njegovim imenom. Vlahović je, da nije ništa drugo uradio, o Crnoj Gori napisao, u jednom literarnom tekstu, možda najbolju apoteozu, poput prozne himne, pa bi, bar zbog toga, nagrada sa njegovim imenom trebalo mnogo više da obavezuje. Nažalost, među njenim lauretima ima i sasvim prosečnih novinara, a da se i ne govori o njihovom odnosu prema Crnoj Gori, kao državi, pa i samom Veljku Vlahoviću.

S druge strane, nagrada „Crnogorac“ je logički nominalno vezana za prve novine u Crnoj Gori. S pravom je taj list zaštićen kao kulturna baština Crne Gore. I jeste za ponos. Ali, da li baš to ime, u kontekstu profesionalnih kriterijuma za dodjeljivanje te nagrade, može da izaziva i neke asocijacije koje mogu da bace i sjenku na veličinu takvog priznanja? Tu nagradu zaista ne smije, ne može, nikad dobiti, budimo sasvim otvoreni, onaj ko ne uvažava Crnu Goru kao državu i sve istorijske i savremene vrijednosti i odrednice njenog cjelovitog identiteta. S toga staništa, njen prvi laureat, novinar Miodrag Vukmanović, zaslužio je to priznanje, prvo kao novinar, ali i kao Crnogorac, kao dosljedni profesionalni djelatnik u interesu Crne Gore.

Međutim, nije isključeno da se sa tog načelnog principa sklizne u nešto što bi se moglo označiti kao „nacionalizacija“ kri-

terijuma za dodjeljivanje „Crnogorca“. Treba se čuvati opasnosti da se „Crnogorac“ dodjeljuje za „crnogorstvo“ kao takvo, da to političko opredjeljenje bude primarno. Usudio bih se reći da ovogodišnja odluka o dodjeljivanju „Crnogorca“ nagovještava takvu opasnost. Prije svega, Društvo crnogorskih novinara je iz čitave plejade ljudi koji su zaslužni za obnovu i razvoj crnogorskog novinarstva poslije Drugog svjetskog rata izdvojilo samo jedno ime - Veselina Đuranovića. Već je time napravljen presedan. I principijelno, i personalno, novinarstvo u Crnoj Gori su nakon Drugog svjetskog rata, uporedo s obnovom crnogorske državnosti, utemeljivali mnogi najistaknutiji političari. Svi oni, mada su neki bili neposrednije vezani za žurnalističku profesiju i u njoj ostajali duže i ostavili dublji trag, imaju zasluge i u toj oblasti.

Zato je Društvo crnogorskih novinara moglo naći načina da im se oduži jedinstveno, na isti način. Možda tako što bi se njihova imena našla prva na spisku u nekoj monografiji, ili na kakav drugi pogodan način. Ovako, izdvojeno je jedno ime. Uza sve uvažavanje ličnosti Veselina Đuranovića, on objektivno nije prvi kome bi mogla pripasti nagrada „Crnogorac“. Ne ide mi ni po godinama, ni po drugim „pravima“ da pravim kategorizaciju zasluga i zaslužnih, ali u našoj novijoj istoriji ima još onih koji su „utemeljili“ naše novinarstvo.

Puniša Perović, Niko Simov Martinović, Veljko Milatović, Budislav Šoškić, Vladimir Tuša Popović, Svetozar Durutović, ... da tu stanem, bar kad je riječ o političarima, bili su ili „utemeljivači“ ili važni akteri u poslijeratnom razvoju novinarstva u Crnoj Gori.

Pošto ide 140. godišnjica *Crnogorca*, imalo bi razloga da se održi bar jedan okrugli sto, ili čak naučni skup, posvećen razvoju novinarstva u Crnoj Gori. To bi bila prilika i da se valorizuje doprinos pojedinaca.

Može li postojati jedno novinarsko udruženje

Dakle, „medijsku zajednicu“ u Crnoj Gori treba pomno redizajnirati - prije svega organizaciono. Ako su novinarska udruženja osnovana da štite Kodeks novinara, etiku profesije, onda nema razloga za pluralizam društava, jer novinarska etika može biti samo jedna. Potrebno je, uprkos svim podjelama, stvarnim i ispolitiziranim, uprkos hipotekama koje nose pojedini mediji, novinari, pa i neka udruženja, težiti stvaranju jednog udruženja novinara. Trebalo bi, u tom smislu, otvoriti unutrašnji dijalog u medijima. Bilo bi dobro kad bi se 140. godišnjica prvog lista u Crnoj Gori dočekala sa jednim novinarskim udruženjem, ali takvim koje bi bilo uređeno i u pogledu evidencije, statusno, administrativno, koje bi zaista bilo profesionalna organizacija. Ona bi svakako morala biti vrsta etičkog udruženja i sindikalne organizacije. Brinula bi i o profesionalnim standardima, ali i štitila novinarsku profesiju i novinare od svih neprincipijelnih napada. Sada u tom smislu postoji gotovo pravi haos - toliko novinarskih udruženja, sindikata, samoregulatornih tijela, a zapravo od svega toga za profesiju i njene poslenike nema velike vajde.

Takođe, novinari sami moraju odlučnije otvarati raspravu o sebi samima, o svom radu. To se zasad čini vrlo stidljivo. Nezdrava je ogromna samouvjerenost u medijima da ne griješe, da se njihova „sloboda guši“, a da je kod njih sve „čisto“. Prije svega, ono što bismo uslovno mogli nazvati „kadrovskom politikom“, potpuno se izgubilo. Kriterijumi za ulazak u novinarstvo su na vrlo niskom nivou ili ih nema. Često se govori o regrutovanju novinara „sa ulice“, što, iako možda izraz nije adekvatan, dosta govori o realnoj situaciji. Svakako, „juriš“ mladih u medije donio je i svježinu u profesiji. Možda će od velikog broja primljenih u medijske kuće dobrom „filtracijom“ jednog dana

biti stvoren zaista dobar profesionalni kadar. Dakle, masovni ulazak u medije nije sam po sebi ni tako loš.

Ima, štaviše, i pokušaja da se napravi biznis od kurseva za novinare. Na Fakultetu političkih nauka postoji i žurnalistika, ali, po svemu sudeći, ona nema gotovo nikakav stvarni uticaj na žurnalističku profesiju, na kvalitet odabira novinara, osim što svake godine „istura“ veliki broj mladih ljudi sa diplomama.

Ne postoje „novinarske škole“ u samim medijima, nema prakse, kao što je bilo ranije, da se mladi novinari usavršavaju pod rukom iskusnih znalaca profesije. Sada se mladim novinarima brzo podijele mikrofoni i kamere i gotovo nepripremljeni šalju se na važne događaje, na ozbiljne rasprave. Otuda se u novinarskom žargonu ustalila sintagma „držači mikrofona“ i sve više prevladuje takozvano izjavno novinarstvo, novinarstvo „replika“, „reakcija“ - slaganja izjava na izjavu, čemu doduše doprinosi i činjenica da mnogi izvori informacija nijesu otvoreni. Odlučuje se na zatvorenim šednicama, čak i nevladinih organizacija.

Izazovi podmlađivanja redakcija

Kod mladih novinara kojima se brzo i olako dodjeljuju i urednička mjesta, tako se stvara jak ošjećaj samouvjerenosti, ali ne zasnovane na dobrom poznavanju društvene stvarnosti i profesionalnih vještina, nego na činjenici da su u relativno kratkom roku „uspjeli“, dobili „priznanja“ u svojim redakcijama. Tendencije koje jačaju u savremenom novinarstvu uopšte i kod nas počinju da se primjećuju. Novinarstvo sve više postaje zabava. Čak i u emisijama o ozbiljnim temama imamo elemente estrade, tipa „nepoznati gost“. Opsesija mnogih novinara postaje - imati svoju „talk show“ emisiju. Bez toga nijesi novinar! U medijskim dodacima listova u kojima se štampaju programi elektronskih medija svoja profesionalna iskustva iznose novinari sa svega

kojom godinom rada na tim poslovima. Njihov „stil“ i „škola“ nude se kao mjera modernog novinarstva. Često čujemo floskulu „istraživačko novinarstvo“. Takva potreba u žurnalističkoj profesiji zaista postoji. To je nešto čemu treba težiti, mada to ponekad može da znači zanemarivanje svakodnevnog novinarskog rada po profesionalnim standardima, potrebe da se i u pisanju „malih vijesti“ bude pomalo „istraživač“, da se poštuje etika, da se ukazuje na društvene probleme, ali i na ono što je dobro. Istraživačko novinarstvo može da bude i zaklon za promovisanje nekih drugih interesa, mimo profesionalnih.

Loše vijesti

Mnogo je danas „loših vijesti“. Ponekad se stiče utisak i da vijest nije vijest ako nije loša. Doduše, mnogo je lošeg u stvarnosti, u savremenom svijetu - kriza, tranzicija, privatizacija, nezapošljenost, klimatske promjene, bolesti, saobraćajne nesreće... Televizijski dnevници su gotovo stresni. Ima li išta lijepo u današnjem svijetu? Mediji svakako ne mogu „kriti“ što je loše, ne mogu uljepšavati stvarnost, ali ipak postavlja se pitanje, ne samo kod nas na nacionalnom nego na globalnom planu, kakva je uloga medija ili kakva bi trebalo da bude. To može da liči na „filozofiranje“, ali u svakom slučaju, potreban je izvjestan „balans“ u ponudi „loših“ i „dobrih“ vijesti. O tome bi valjalo da više raspravljaju novinarska samoregulatorna tijela, savjeti u javnim servisima.

I još nekoliko zapažanja o novinarstvu u Crnoj Gori. Već smo pomenuli „provladine“ medije. Ne treba se plašiti takve „oznake“. Svuda u svijetu, pa i najdemokratskim društvima, postoje takvi mediji. Ali stvar je u tome da se „vlada“ podržava profesionalno, dosljedno, principijelno, konstruktivno, ne da se štedi od argumentovane kritike i napada. Kod nas ipak biti „provladin“ postaje gotovo kompromitujuće. Možda je nekad način podrške

zaista takav. O tim pitanjima bi, svakako, valjalo raspravljati, uz učešće poslanika novinarstva, vladinih predstavnika i službenika, kao i nezavisnih aktera. Samo za primjer. Ne zaslužuje li znatno oštriju kritiku crnogorska vlast poslije referenduma o nezavisnosti, zbog toga što malo čini, ili kao da je „zaboravila“, da treba jačati institucije države, da je suverenost samo formalno povraćena, ali nije osigurana, nije učvršćena. Ili, recimo, kako idemo u Evropu, šta sve „trpamo“ u „proces evropskih integracija“, koji su nam, i da li su nam, potrebni svi „evropski standardi“? Uostalom, šta je „evropski standard“?

Postoji li opasnost da u „evropeizaciji“ izgubimo i nešto što nam je dragocjeno, što je naš identitet? Ne ponavlja li se naš crnogorski sindrom - da uvijek nastojimo da se vežemo za neke velike kolektivitete? Crnogorci su dugo robovali, i danas je tako, floskuli - „majka Rusija“. Uza sve uvažavanje Evrope i potrebe da se integrišemo u Evropsku uniju, ne pravimo li i od Evrope novu „majku“? Puna su nam usta tvrdnji i ocjena o multietničnosti Crne Gore. Političari na vlasti to vrlo često potenciraju. Generalno, tačno je da je Crna Gora u tom pogledu skladna. Ipak, uloga medija bila bi da to mnogo više provjeravaju, da kritički preispituju stvarnost, u kojoj nije baš sve tako kako to izgleda u političkim deklaracijama. Pogledajmo, na primjer, muzički program radio-stanica, nekih jačih, ili privatnih - njihove emisije su uglavnom „jednonacionalne“.

Crnogorsko-srpski medijski odnosi

Već je bilo riječi o potrebi veće otvorenosti naših medija prema zemljama u okruženju, prema sušedima. Naravno, i njihovi mediji bi morali da se otvore prema Crnoj Gori. Nažalost, situacija je sada takva da su mediji na prostoru eks-Jugoslavije mnogo manje međusobno otvoreni, ili tačnije mnogo više zatvoreni, nego državne politike tih zemalja ili njihove privrede.

Ne može se vjerovati da su građani, stanovnici bivših jugoslovenskih republika, sadašnjih država, baš potpuno zaboravili jedni druge, da ih ne interesuje ništa iz druge, sušedne, zemlje. Ni crnogorski mediji se ne mogu pohvaliti otvorenošću prema zemljama u okruženju, mada, reklo bi se, ne postoji u tom pogledu „blokada“ prema „drugima“, kao što „drugi“ pokazuju apsolutnu nezainteresovanost prema Crnoj Gori.

Za Crnu Goru je najvažnije, najkarakterističnije pitanje „medijskih odnosa“ sa Srbijom. Stanje je tu veoma loše. I bez precizne dokumentacije, lako je zaključiti da su beogradski mediji, osim nekih novinskih agencija i pojedinih listova, potpuno zanemarili Crnu Goru. Politička frustracija u Beogradu zbog suverene Crne Gore prenešena je i u medijske redakcije. Izuzev rijetkih primjera, iz Crne Gore se objavljuju uglavnom samo informacije o „organizovanom kriminalu“, „ugroženosti Srba“, o „Milovoj privatnoj državi“, o „švercu duvana“, o crnogorskoj „izdaji“ Srbije, o Šariću...

Većina medija zapravo prema Crnoj Gori ima odnos koji se, u najmanju ruku, može okarakterisati kao ignorancija - oni za nas ne postoje, ništa nam nije važno. U nekim listovima Crna Gora je jedino prisutna u kolumni (ljudi odavde) u kojoj se o Crnoj Gori govori kao o „našem malom Montenegro!“ Zanimljivo je da beogradski list *Danas*, koji se doživljava drugačije od, recimo, *Politike*, ima dodatak *Sandžak danas*, a u tom dodatku se ravnopravno objavljuju informacije iz Novog Pazara, Prijepolja, Sjenice, Bijelog Polja, Pljevalja, Berana! Otkud, i sa kojim motivom, to „jedinstvo“? Ili - zašto list *Politika* informacije iz Crne Gore ne objavljuje u rubrici *Svet*, a onde se nađu informacije iz drugih država, nastalih na prostoru bivše Jugoslavije? Ima slučajeva kada se na programima nekih beogradskih televizija prave „skečevi“ na račun, recimo, informativne emisije *Dnevnik RTVCG*. Evo te beogradske „šale“: -a sada da vidimo crnogorski dnevnik... Onda ide parodija - crnogorski premijer,

crnogorska skupština..., a na kraju da čujemo kakvo će sutra biti crnogorsko vrijeme...

Naši mediji bi morali „odgovarati“ na takav odnos. Ne istom mjerom, već većim, raznovrsnijim publicitetom o prilikama i u Srbiji, i drugim sušednim zemljama, ali i povremenim osvrtima na pomenuti odnos, a pogotovu na otvorene atake na državnost Crne Gore i osporavanja njenog suvereniteta i identiteta. Zar je „režimsko novinarstvo“ ako se reaguje na bilo čije atakovanje na sopstvenu državu? Crnogorski „provladini“ mediji kao da se toga plaše. Boje se, ili nemaju svijest o opasnosti navedenih tendencija? Štaviše, u crnogorsko-srpskim odnosima postoji, rekao bih, otvoreno „medijsko pitanje“.

Crnogorski i srpski političari, ako hoće bolje međudržavne odnose, morali bi da rade prije svega na unapređivanju „medijskih odnosa“, u prvom redu na tome da beogradski mediji prestanu svojatati Crnu Goru ili je negirati. Na raspoloženje ljudi, „naroda“ utiču međudržavni susreti političara, ali na formiranje stava ljudi prema drugoj državi, njenom narodu, najefektnije djeluju sami mediji. Beogradski mediji bi, dakle, morali da prestanu s ignorisanjem suverene Crne Gore, da počnu objavljivati i više i raznovrsnije informacije iz Crne Gore. Svakako preko agencije Beta iz Crne Gore je obezbijedena optimalna ponuda takvih informacija, ali one vrlo malo ulaze u beogradske medije.

Zbog ogromne disproporcije u veličini dviju država, ali i zbog političkih prilika u samoj Crnoj Gori, postoji dugoročna velika opasnost od prejakog uticaja medija iz Srbije na unutrašnje odnose u Crnoj Gori, na njenu stabilnost. Svjedoci smo toga i sada. Crna Gora je inferiorna i u produkciji takozvane masovne kulture. Uticaj beogradske industrije lake zabave, estrade, vrlo je snažan (*Veliki brat, Farma, Grand, Menjam ženu...*). Pored toga što je to kanal afirmacije malograđanštine i šunda (ako se ovi pojmovi i smiju pomenuti), sa time na velika vrata ulazi, ili se već podupire, i ekavica. Možda nije prećerano ako ustvrdimo

da Crnoj Gori i dalje prijeti, možda i više nego prije, opasnost „jezičke i kulturne kolonizacije“. Crnogorska vlast i mediji moraju mnogo više biti toga svjesni. Naše televizije, samo za ilustraciju, i dalje prikazuju filmove sa titlom na ekavici. Ništa se ne čini, recimo, da se filmovi titlaju na crnogorski jezik. Štaviše, i sam crnogorski jezik se i ne pominje. Umjesto toga slušamo i od političara na vlasti „naš jezik“. Pominjanje crnogorskog jezika prati smiješak! Još koji primjer. Čak i na programu našeg „državnog“ radija imamo emisiju sa „podnaslovom“ - muzička baština Crne Gore, a u njoj dosta toga što i nije ovdašnja baština. Ili, na primjer, emisija *Starogradski biseri*, a u njoj nema gradskih pjesama iz naših gradova, pjesama koje su po kvalitetu i ljepoti ravne „biserima“ iz gradova drugih država!

Uloga Ministarstva kulture, sporta i medija

Kad su u pitanju te prilike danas, poslije ostvarenja nezavisnosti države, nameće se veća obaveza „odbrane“ od pokušaja osporavanja Crne Gore, njenog državnog subjektiviteta i identiteta nego prije referendumu. Mediji bi morali i u tome dati veći doprinos, kao i u „odbrani“ Crne Gore od unutrašnjeg osporavanja. Ovđe bi se nešto moglo reći o ulozi Ministarstva kulture, sporta i medija. Formalno, to Ministarstvo ima tri resora. Treći je - mediji. U praksi, međutim, gotovo je nepoznato čime se bavi kad je riječ o medijima, osim što se povremeno oglasi o frekvencijama i regulisanju elektronskih medija. Ono ne brine o poštovanju bar elementarnih zakonskih odredbi u medijima, na primjer, kad je u pitanju jezička praksa u lokalnim medijima. U nekim od njih, uprkos Ustavu kojim je ijekavica ozvaničena, u programu se koristi ekavica. Pa Ministarstvo bi moralo da se bar pobrine o tome da ekavica nije službeni govor, da se u medijima koristi službeni jezik. To bi Ministarstvo moglo da „riješi“ pozi-

vajući se na Ustav, na zakone. Ima stvari koje Ministarstvo ipak ne treba, i ne može da rješava. Tu je, recimo, i Novinarsko samoregulatorno tijelo. Ono se sada, međutim, bavi nekim uglavnom beznačajnim prekršajima u medijima. A moralo bi, trebalo bi da cjelovitije, promišljenije, „prati“ ukupne sadržaje u medijima.

Ovđe su, dakle, samo otvorena neka pitanja, uz navođenje izvjesnih ilustracija, na osnovu svakodnevne percepcije, bez pretenzije da se daju konačne ocjene o stanju u novinarstvu u Crnoj Gori. Takve ocjene morale bi biti rezultat širih opservacija, što bi podrazumijevalo i određeno statističko dokumentovanje, na osnovu metodoloških postupaka cjelovitije analize ukupnih sadržaja u medijima, njihovog statusa i uloge.